

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 533/2023-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátkou JUDr. Gabrielou Kľačanovou, Andreja Kmeťa 28, Martin, proti postupu Okresného súdu Žilina v konaní sp. zn. 21P/66/2022 takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Žilina v konaní sp. zn. 21P/66/2022 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Žilina **prikazuje** v konaní sp. zn. 21P/66/2022 **konať** bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadosťučinenie **1 000 eur**, ktoré **je** jej Okresný súd Žilina **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Žilina **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **442,38 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyni sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevychováje**.

Odôvodnenie:

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 19. septembra 2023 domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej

lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Tiež navrhovala prikázať okresnému súdu vo veci konať bez zbytočných prietahov, priznať finančné zadost'učinenie 5 000 eur a náhradu trov konania.

II.

2. Z obsahu ústavnej s'ťažnosti a jej príloh vyplýva, že s'ťažovateľka je matkou maloletých detí ■■■■■ (16-ročnej) a ■■■■■ (12-ročného). Manželstvo rodičov maloletých detí bolo rozvedené rozsudkom Okresného súdu Žilina sp. zn. 21P/35/2020 z 10. augusta 2021, ktorým bola zároveň schválená rodičovská dohoda o úprave práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode. V zmysle rodičovskej dohody boli maloleté deti zverené do osobnej starostlivosti s'ťažovateľky, otec bol zaviazaný prispievať mesačne na výživu dcéry 180 eur, na syna 160 eur a súčasťou dohody bola aj úprava styku otca s deťmi.

3. Rodičia po rozvode manželstva nežijú v spoločnej domácnosti a obaja majú nový partnerský vzťah. Medzičasom sa s'ťažovateľke narodila maloletá ■■■■■, ktorej otcom je súčasný partner s'ťažovateľky, s ktorým s'ťažovateľka plánuje žiť v spoločnej domácnosti v Bratislave.

4. Otec maloletých detí sa návrhom z 19. apríla 2022 domáhal vydania neodkladného opatrenia a zmeny úpravy práv a povinností k maloletým deťom. Podstatou návrhu otca bolo nariadenie neodkladného opatrenia, ktorým by okresný súd zakázal s'ťažovateľke presťahovať sa do Bratislavy a zapísať maloleté deti do akejkoľvek školy v Bratislave. Návrhom na zmenu úpravy práv a povinností sa domáhal zverenia maloletých detí do jeho osobnej starostlivosti, určenia výživného na maloletú dcéru 180 eur mesačne a na maloletého syna 160 eur mesačne, ako aj úpravy styku maloletých detí so s'ťažovateľkou.

5. Okresný súd uznesením z 24. mája 2022 uložil s'ťažovateľke zákaz presťahovať sa do Bratislavy a zapísať maloleté deti do akejkoľvek školy v Bratislave. Krajský súd v Žiline na odvolanie s'ťažovateľky uznesením z 9. septembra 2022 uznesenie okresného súdu potvrdil a zamietol návrh s'ťažovateľky na nahradenie súhlasu otca so zápisom maloletého syna do základnej školy v Bratislave.

6. S'ťažovateľka podala 11. decembra 2022 na okresnom súde návrh, ktorým sa domáhala zrušenia neodkladného opatrenia pre zmenu pomerov všetkých účastníkov konania. Okresný súd o tomto návrhu podľa s'ťažovateľky dosiaľ nerozhodol. Dňa 14. júna 2023 požiadala Okresná prokuratúra Žilina podľa § 13 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“) o vstup do namietaného konania.

III.

7. S'ťažovateľka argumentuje, že celková dĺžka konania v trvaní takmer dvoch rokov je v poručenskej agende ústavne neakceptovateľná. Okresnému súdu vytýka, že (i) nerozhodol o jej návrhu z 11. decembra 2022, (ii) nariaďuje termíny pojednávania s časovým rozstupom 8 mesiacov a (iii) vykonal len jedno pojednávanie 24. januára 2023. Podľa názoru s'ťažovateľky procesné úkony súdu nie sú plynulé a nevedú k právoplatnému rozhodnutiu. S'ťažovateľka uplatnila 19. júna 2023 s'ťažnosť pre nečinnosť podľa § 62 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Predsedníčka okresného súdu vyhodnotila s'ťažnosť za čiastočne dôvodnú. Rovnako namieta, že pohovor s maloletými bol vykonaný 13. júla 2022, pričom psychologička nevypracovala správu v primeranej lehote.

Sťažovateľka vyjadruje presvedčenie, že právna zástupkyňa otca procesnými obštrukciami bezdôvodne predlžuje súdne konanie.

IV.

8. Okresný súd vo svojom vyjadrení upriamil pozornosť na práceneschopnosť sudkyne, dvoch vyšších súdnych úradníkov na poručenskom oddelení a na dve neobsadené pozície asistentiek. Uvedené ma podľa názoru okresného súdu nepriaznivý vplyv aj na celkovú dĺžku namietaného konania. Dĺžku konania ovplyvnilo aj vypracovanie správy z referátu poradenských služieb v trvaní viac ako troch mesiacov od vyšetrenia maloletých detí psychologičkou. Tiež vyslovuje názor, že sťažovateľka k celkovej dĺžke namietaného konania prispela svojimi procesnými úkonmi. Ďalej uviedol, že zákonná sudkyňa rozhodla o zrušení neodkladného opatrenia nariadeného uznesením z 24. mája 2022 na pojednávaní konanom 20. októbra 2023. Na požiadanie zákonnej sudkyne jej vedenie súdu predĺžilo zákonnú lehotu na vyhotovenie písomného rozhodnutia do 21. novembra 2023.

V.

9. Ústavný súd uznesením sp. zn. III. ÚS 533/2023 z 31. októbra 2023 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu.

10. Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov (i práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote) je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 365/04).

11. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je výslovne zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) a čl. 12 CMP, podľa ktorých súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu (podľa CSP), resp. účastníkov konania (podľa CMP) a iných osôb.

12. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitnosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

13. ESLP pri poskytovaní ochrany práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsahové komponenty sú v zásade identické s obsahom základného

práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, uplatňuje kritérium významu veci z pohľadu sťažovateľa a v tejto súvislosti diferencuje posudzovanie primeranosti plynulosti konania do troch skupín; ide o konania vyžadujúce primeranú rýchlosť, osobitnú rýchlosť alebo výnimočnú rýchlosť (m. m. III. ÚS 181/2011, III. ÚS 254/2015). Ak ide o konania týkajúce sa rodičovských práv, EŠLP požaduje od vnútroštátnych súdnych orgánov výnimočnú rýchlosť konania (m. m. I. ÚS 304/2011).

14. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitost' veci, ústavný súd konštatuje, že konanie patrí medzi prioritnú agendu súdov a vyžaduje si osobitnú rýchlosť rozhodovania a promptnosť vykonania procesných úkonov. Povaha tohto konania preto podmieňovala prísnejšie hodnotenie jeho priebehu ústavným súdom. Predmet konania má mimoriadny význam pre sťažovateľku, pretože jeho výsledok má podstatný vplyv na možnosť riadneho výkonu rodičovských práv a povinností, ako aj na užívanie práva na rešpektovanie jej rodinného života (porov. III. ÚS 345/2022). Konanie neobsahovalo aspekt, ktorý by bolo možné z pohľadu ústavného súdu vnímať ako právne či skutkovo zložitý na posúdenie. Sťažovateľka svojím správaním k celkovej dĺžke konania neprispela. Okresný súd vytykal sťažovateľke uplatnenie zákonom dovolených procesných úkonov, čo v zmysle judikatúry ústavného súdu nemožno pripísať na jej ťarchu (porov. III. ÚS 12/06 a rozsudok EŠLP z 23. 4. 1987 vo veci Erkner a Hofauer proti Rakúsku). Z dôvodu, že sťažovateľke sa narodila dcéra so súčasným partnerom, je jej vnímanie včasnosti vybavenia veci intenzívnejšie.

15. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných priet'ahov v doterajšom priebehu konania, pričom uvádza, že celková dĺžka namietaneho konania toho času presiahla jeden rok a šesť mesiacov. Z prehľadu vykonaných úkonov súdu je zrejmé, že do riadneho priebehu konania výrazne zasiahli objektívne okolnosti ako zdĺhavé vypracovanie správy z referátu psychologického poradenstva (tri mesiace po výsluchu maloletých detí), opakované odročenie pojednávania, odročenie pohovoru maloletých detí, odročenie výsluchu súčasného partnera sťažovateľky, ale aj práceneschopnosť zákonnej sudkyne i personálu súdu. Okresný súd telefonicky opakovane urgoval správu z referátu psychologického poradenstva. Je potrebné podotknúť, že namietané konanie bolo poznačené nevraživou komunikáciou medzi sťažovateľkou a otcom maloletých detí, ktoré vyvrcholilo do vzájomných oznámení o priestupkoch a trestných oznámení.

16. Ústavný súd k objektívnym prekážkam na strane súdu konštatuje, že systémové zlyhania pri správe súdnictva bez ohľadu na to, ktorý zo štátnych orgánov za ne zodpovedá, nemôžu byť dôvodom neuznania základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a nezbavujú Slovenskú republiku zodpovednosti za priet'ahy (II. ÚS 481/2017). Zmyslom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov nie je pomenovanie príčin priet'ahov v konaní alebo vyvodenie zodpovednosti vo vzťahu k stranám, ich advokátom, sudcom, súdnej administratíve, predsedom súdov či k rezortnému ministerstvu. Rovnako účelom ústavnej sťažnosti nie je dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny alebo subjektívny charakter.

17. Vychádzajúc z uvedených zistení, ústavný súd dospel so zreteľom najmä na privilegovanú povahu konania k záveru, že v namietanom konaní došlo k zbytočným priet'ahom. Ústavný súd z uvedeného dôvodu preto vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu.

18. Podľa vyjadrenia okresného súdu došlo v namietanom konaní k rozhodnutiu 20. októbra 2023. Ústavný súd vlastným šetrením zistil (úradný záznam z 23. januára 2024), že rozhodnutie okresného súdu bolo doručené právnej zástupkyňi sťažovateľky 18. januára 2024 a okresnej prokuratúre 3. januára 2024. Rozhodnutie okresného súdu nie je právoplatne, pretože proti rozhodnutiu podal 21. decembra 2023 otec maloletých detí odvolanie. Po vrátení veci z odvolacieho súdu budú v kompetencii okresného súdu ďalšie procesné úkony, preto ústavný súd doplnil ochranu o uloženie príkazu vo veci konať podľa čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), (porov. III. ÚS 466/2023, III. ÚS 543/2023).

VI.

19. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiadala o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia 5 000 eur. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

20. Vzhľadom na dĺžku namietaného konania (približne rok a pol), predmet konania (vec starostlivosti o maloleté deti), správanie sťažovateľky a jej aktivita (uplatnenie sťažnosti pre nečinnosť) je podľa názoru ústavného súdu v okolnostiach prípadu primerané priznať sťažovateľke finančné zadosťučinenie 1 000 eur. Priznané finančné zadosťučinenie predstavuje podľa názoru ústavného súdu dostatočné zavriešenie poskytnutej ústavnoprávnej ochrany.

21. Ústavný súd priznal sťažovateľke nárok na náhradu trov konania (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde). Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu). Spolu tak náhrada trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby predstavuje 442,38 eur. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 25. januára 2024

Robert Šorl
predseda senátu